

ARGES

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului
Pitești
Centrul Cultural
Pitești

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XVI (LI) ■ Nr. 11 (425) ■ Noiembrie 2017 ■ 4 lei ■

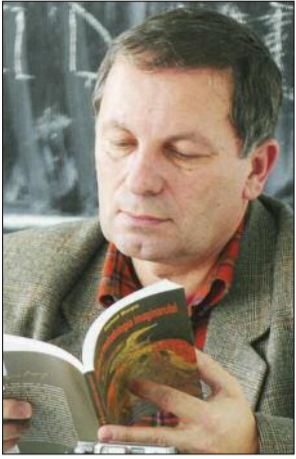
Apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România



Cain căindu-se

Pictură murală (detaliu), 1760, Biserica Budești-Susani.

Din albumul Mănăstiri din România: Transilvania, București, 2005, Editura NOI Media Print



„În Petrila, în colonia noastră multiethnică se citea mult. Tinerii se dădeau în vânt după romanele de 15 lei. Erau așa numitele dox-uri, cu aventuri exotice, pe mări și oceane, pe uscat și în aer, cu eroi care ieșeau mereu învingători. E drept că ei nu deveniseră, încă, nici ilegaliști, nici comuniști”. Între timp s-a schimbat regimul, și „Aventurile submarinului Dox” trebuiau, grabnic, înlocuite cu „Povestea unui om adevărat”, „Povestea lui Pavel Morozov”, cu eroii din „Așa s-a călit oțelul” și cu cei din „Tânăra gardă”.

reportaj

“De când ochii tăi s-au stins, ochii mei n-au încetat să plângă...”

(Povestea d-nei Margareta Udrea, nepoata lui Oliver Giovanni și al Elisabetei Del Vesco din Iscroni)

Pe la începutul secolului XX în regiunea Veneto, din nordul Italiei, era o sărăcie lucie. Oamenii erau pricepuți la lucrări executate în piatră și lemn dar amarul vieții de-acasă i-a împins s-o apuce pe drumurile străinătății. Așa au venit, valuri de emigranți italieni în Valea Jiului, la Iscroni, la Hațeg, Sântămăria Orlea și la Brezoi. Margareta Udrea a fost, o viață, învățătoare la Petrila și își aduce aminte că bunica sa, Nona, avea o mică prăvălie în Longorane care era la fel de pustie precum o alimentară din Epoca de aur. Așa se face că bunicii ei, Oliver Giovanni și Elisabetta - fostă Del Vesco (Nona Betta, în relatarea noastră) s-au hotărât să vină în Valea Jiului. Acolo se deschideau mine de cărbune și asta le oferea un prilej nesperat de a-și schimba viața. Era anul 1903. Când au ajuns în gară la Petroșani, era o iarnă cumplită și, implicit, un ger de crăpau pietrele. Pe fereastra trenului i-au zărit pe localnici, niște momârlani îmbrăcați gros, în ȋtari, sumane și căciuli. „Aici m-ai adus,

Giovanni?”, l-a întrebat Nona și a rămas toată viața pe aceste meleaguri. „Nona era însărcinată și mama s-a născut aici. Deși au venit într-o zonă minieră, italienii nu s-au făcut nici unul dintre ei miner. *Nici dacă ar pune geamuri la mină, tot nu ne-am duce să lucrăm acolo*, ziceau ei. Au lucrat la pădure și la viaductele de la calea ferată ce legau Petroșaniul de Simeria. La a doua generație, neamurile s-au amestecat. Italianca Maria Olga Oliver, fructul dragostei dintre Giovanni și Elisabetta, s-a măritat cu un neamț întâlnit în Valea Jiului, Friederic Loy, și au avut împreună doi copii români: pe Frederich și Margareta. Frederich a ajuns inginer zootehnist, s-a însurat la Miercurea Ciuc și a avut două fete. Una a rămas acasă iar a doua s-a stabilit, după Revoluție, tocmai la New York. Tatăl lor a sfârșit la doar 52 de ani. Așa că Nona Betta a rămas în continuare, pentru toată familia, stâlpu casei.

Crăciun în Siberia. O pâine neagră, o bucată de slănină și o sticlă de vodkă.

Pe tatăl d-nei Margareta Udrea, l-au ridicat, imediat după încheierea războiului, și l-au dus în Siberia. Era neamț și trebuia să lucreze la edificarea mării Uniunii Sovietice. Familia nu a știut nimic de el vreme de patru ani și jumătate. Într-o seară, a venit cineva la ușa lor și a întrebat: „Unde-i Loy Frederic?” Cel căutat nu era acasă dar i-au transmis să se prezinte, de urgență, a doua zi la Comisariatul din Petroșani. Omul, de bună credință, s-a dus fără să bănuiască nimic necurat. Credea ca e chemat ca să-și rezolve niște formalități. Cei de la comisariat nu i-au mai dat drumul să plece. Ei aveau ordin ca toți nemții să fie îmbarcați în vagoanele de transportat animalele și să fie duși în Siberia. Erau așa numitele „bou-vagoane”, cum li se spunea în limbaj popular. Loy Frederic a călătorit o lună de zile pe un frig cumplit. Erau, de-a valma, și bărbați și femei. Pentru a-și rezolva nevoile fiziologice, într-un colț al vagonului au găsit o gaură ce comunica direct cu exteriorul. Era un fel de closet turcesc de ambe sexe. La început, femeile se mai rușinau dar cu timpul s-au obișnuit. Mai ales că, după câteva zile, toți au avut parte de o diarie care a dat deoparte orice rușine și orice urmă de cavalerism. Toate se desfășurau, acum, sub semnul urgenței. Dl. Loy era un tâmplar pe cinste. În Siberia, toți au fost trimiși ca să lucreze la mină. Cu meseria lui a reușit ca, o bună parte din timp, să lucreze la suprafață. Despre rușii din Siberia, dl. Loy a rămas cu o părere bună. Odată, de Crăciun, a fost invitat la o familie din sat. Împreună cu cei ai casei au mers, până în satul vecin, ca să ia parte la slujbă. Când s-au întors, gazdele au pus pe masă o pâine, o bucată de slănină și o sticlă de vodkă. Atâta au avut, atâta au pus pe masă. A fost singura amintire frumoasă din lagăr. Deși d. Loy nu a lucrat în mină, el nu s-a împăcat deloc cu deportarea. Un inginer din Aninoasa cu care se știa de-acasă, dl. Oszler, l-a convins să evadeze. Ideea lor era să traverseze toată Rusia, până la Prut, iar de acolo până acasă au socotit că-i o nimica toată. Inginerul l-a convins pe consăteanul său că are o meserie căutată (putea face orice: mese, scaune, ferestre...) și că, din ce vor câștiga, vor putea ajunge acasă. Așa au ajuns, după un periplu epic (pe care fiica sa nu a putut să ni-l detalieze), la granița cu România.

Iubirea de frate. Dincolo de Prut...

Era noapte și era un frig strașnic. Au intrat în prima casă întâlnită-n cale și le-au oferit gazdelor bani suficienți ca să-i îngăduie o noapte în casa lor. Cei doi fugari au dormit în fân, într-o șură. Dimineață mai aveau în față Prutul, un ultim obstacol de trecut, și ar fi ajuns în România. Din nefericire, gazda le-a luat banii și a anunțat, imediat, organele. Dimineață, milițienii i-au luat pe amândoi ca din oală. I-au trimis urgent înapoi în Siberia, le-au mărit pedeapsa și au fost ultimii care s-au mai întors în România. Patru ani și jumătate a durat detenția lor. Când a fost dus în Siberia, Frederic Loy a lăsat, acasă, doi copii de 6 și 8 ani. Margareta Udrea își aduce aminte că, de-un Crăciun, petrecut la Biserica catolică, preotul paroh i-a întrebat pe copii ce ar vrea să le aducă moșul în traistă. Copiii voiau păpuși, mașinuțe, trotinete iar unul dintre ei, mai îndrăzneț, și-a dorit o bicicletă. Așa ceva nu s-a mai auzit în Petrila. Era ca și cum, azi, cineva și-ar fi dorit o mașină. „Când m-a întrebat pe mine, eu i-am zis părintelui că nu îmi doresc nimic altceva decât să vină tata acasă”. Preotul a reținut dorința fetei și când, în cele din urmă, Frederic Loy a ajuns acasă i-a zis: *Să știi, Fredy, că fiica ta te-a adus acasă!* „Tata îmi zicea mereu, atunci când era predispus la confesiuni, că-mi mulțumește pentru că știe că doar eu l-am adus, din nou, acasă.” Pentru faptul că a fost deportat în Uniunea Sovietică, Loy Frederic a primit de la stat o pensie de 80 de lei. Când a murit, nevasta lui a primit, ca pensie de urmaș - 40 de lei. „Dar nu de asta au rămas în România și nu s-au mai întors în Italia decât în vizită, la rude...”, mi-a confirmat fata lor, doamna Margareta Udrea.

Tabăra interzisă. „Sunt copii de deportați!”

“Într-o vară, după ce am luat vacanța, mama și-a sacrificat rochia ei de mireasă ca să-mi facă mie câteva rochițe. La școală, se făceau liste cu copiii frunțași la învățătură care urmau să plece în tabără. Ne-am bucurat când am aflat că și noi, eu și fratele meu, urmam să plecăm în vacanță cu școala. Bucuria noastră a fost extrem de scurtă. Alți copii, care nu erau pe listă, i-au spus domnului învățător că noi eram *copii de deportați*. Pentru a nu avea probleme, bunul nostru învățător ne-a tăiat de pe listă. Așa că

eu n-am fost niciodată într-o tabără de pionieri și școlari”.

Focuri, în cuptoare de pâine, cu DOX-uri capitaliste sau Fahrenheit 451 la Petrila

„În Petrila, în colonia noastră multiethnică se citea mult. Tinerii se dădeau în vânt după romanele de 15 lei. Erau așa numitele dox-uri, cu aventuri exotice, pe mări și oceane, pe uscat și în aer, cu eroi care ieșeau mereu învingători. E drept că ei nu deveniseră, încă, nici ilegaliști, nici comuniști”. Între timp s-a schimbat regimul, și „Aventurile submarinului Dox” trebuiau, grabnic, înlocuite cu „Povestea unui om adevărat”, „Povestea lui Pavel Morozov”, cu eroii din „Așa s-a călit oțelul” și cu cei din „Tânăra gardă”. Această operație s-a făcut rapid, de azi pe mâine. „Mama a hotărât, într-o noapte, să facă focul în cuptorul de pâine cu toate dox-urile fratelui meu. Securității erau vigilenți și voiau biblioteci curate în toată colonia. Începuseră perchezițiile prin case și vestea s-a întins repede. Mama le-a cărat, singură, cu roaba și a avut grijă să nu-i cadă vreun dox pe jos. Focul ardea repede dox-urile, cenușa era ușoară, cuptorul nu se încălzea cât să facă față, dimineață, coacerii unei pâini. Așa că mama, după ce a făcut curat în biblioteca fratelui meu, a mai adăugat și câteva lemne de esență tare ca să mărească puterea calorică a doxurilor. A ieșit o pâine nu prea coaptă, care nu semăna deloc cu pâinile cu coaja groasă, de-un deget, pe care gospodinele din cartier o băteau de cu un cuțit cu lama lată de rămânea asemenea unei opere de artă”.

Cu Petru Groza-n parc la Deva

Cât a fost elevă la Liceul pedagogic din Deva, Margareta Loy a avut parte de-un program monoton. Școală și scurte ieșiri în oraș, de la 14 la 16. De obicei, elevele se plimbau prin parcul de la poalele cetății unde se întâlneau, adesea, cu un domn distins, cu pălărie, costum, papion și baston. Acesta făcea scurte plimbări pe aleile parcului și apoi se așeza pe-o bancă de unde privea Cetatea. De obicei, îi făcea mare plăcere să intre în vorbă cu fetele, pe teme de învățătură și viață. Fetele îl știau. Locuia în

(continuare în p. 31)